

Tale Solvang Myhrer

Gruppemetode som ettervernstiltak for ungdommer i overgangen til voksenlivet

Group method as means of action in aftercare
for youths in transition to adulthood

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Cecilie Ellefsen

Mai 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Tale Solvang Myhrer

Gruppemetode som ettervernstiltak for ungdommer i overgangen til voksenlivet

Group method as means of action in aftercare for
youths in transition to adulthood

Bacheloroppgave i Sosialt arbeid
Veileder: Cecilie Ellefsen
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Ungdommer med erfaring fra barnevernet kan være ekstra sårbare for endring og dermed oppleve overgangen til voksenlivet som mer utfordrende og vanskelig enn andre ungdommer. Statistikken viser at et betydelig antall av denne gruppen faller utenfor samfunnet. Det etterspørres derfor utvikling av nye og bedre tiltak innenfor ettervernstilbudet i Norge. Historisk sett har ikke anvendelse av sosialt gruppearbeid vært særlig utbredt som metode i barnevernets ettervern. Hensikten med denne oppgaven er å belyse denne gruppens situasjon og behov, samt undersøke hvordan bruk av grupper som metode kan bidra til å møte ungdommenes utfordringer på en bedre måte. Dette leder til følgende problemstilling: *Hvordan kan gruppemetode bidra i overgangen til voksenlivet for unge med barnevernserfaring?* Oppgaven er litterær, og benytter systematisk litteratursøk sammen med annen eksisterende litteratur og teori med relevans for problemstillingen. Teori om gruppemetode presenteres for å kunne drøfte ungdommenes utbytte av tilnærmingen.

Når den offentlige omsorgen avsluttes forsvinner viktige støttepersoner for ungdommene, og med manglende støtte i eksisterende nettverk, blir de stående alene uten tilstrekkelig kompetanse til å møte krav og forventninger som stilles i voksenlivet. På bakgrunn av de manglene ungdommene fremhever, kan muligens deltakelse i grupper med andre ungdommer være et tilbud som gir dem mulighet og mot til å prøve og feile sammen gjennom sosial trening. For ungdommene med større behov for enda tettere oppfølging kan gruppemetode benyttes som supplerende tiltak. De kan få bistand til å sortere bekymringer, samt støtte til å utforske følelser for å utvikle egne strategier for mestring. Kostnadseffektive og samfunnsøkonomiske gevinster fremheves ved at ungdommene gjøres bedre rustet til å bli en ressurs for samfunnet. Metoden tilrettelegger for medvirkning, gjensidig hjelp og muligens det viktigste for alle ungdommer; tilhørighet i et fellesskap. Med en slik «heiagjeng» kan utfordringene i voksenlivet være lettere å mestre.

Abstract

Young adults with experience from Child Welfare Services can be particularly vulnerable to change and may therefore find the transition to adulthood more challenging than other youths. According to statistics, a significant number of this group are falling outside of society. Consequently, there is a need for development within the aftercare system in Norway. Historically, the use of social group work has not been frequently used in the aftercare phase. The purpose of this study is to examine this group demands, additionally explore how group work can attribute to fulfilling the needs of these young people more effectively. All things considered, creates the following thesis statement: *How can group method help youths with experience from Child Welfare Services in the transition to adulthood?* This literary thesis uses systematic literature search in addition to other existing literature and theory, which all contributes to the statement. Theory of group method is presented in order to discuss the benefits of using this perspective for youths.

When the public care ends, important support persons disappear, leaving the youths to meet the demands and expectations in adult life alone without support in their existing network. Due to the inadequate care, participation in groups with others may be rewarding given the opportunity and courage they acquire through the social training. Group method can additionally be used for those with grader needs for follow-up. Consequently, they can receive assistance in sorting out their concerns, additionally be given support in developing their own coping strategies. Cost-effective and socioeconomic benefits are highlighted by making young people better prepared to become a resource in society. The method facilitates different positive consequences such as participation, mutual aid and presumably the most important thing– the sense of belonging. This “cheering squad” can make the challenges of adult life easier to overcome.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	2
1.2 Presentasjon av problemstilling og avgrensning	3
1.3 Oppgavens oppbygning	4
2.0 Metode	5
2.1 Søkeprosessen	5
2.1.1 Innledende søk	5
2.1.2 Systematisk søk	6
2.1.3 Supplerende søk	6
2.2 Kritisk blick på valgt litteratur	7
3.0 Teori	9
3.1 Gruppemetode	9
3.1.1 Sentrale faktorer i gruppeprosessen	9
3.1.2 Mobilisering av ressurser i gruppen	11
3.1.3 Gruppeledelse og gruppesammensetning	12
3.1.4 utfordringer for godt gruppearbeid	12
4.0 Drøfting	15
4.1 Økt medvirkning og deltakelse	15
4.2 Befrielse fra avvikende selvbilde	17
4.3 Støtte av ulike typer	18
4.3.1 Emosjonell støtte og omsorg	19
4.3.2 Sosial støtte og nettverk	20
4.3.3 Praktisk og veiledende støtte	21
5.0 Avsluttende kommentar	25
Referanseliste	27

1.0 Introduksjon

Ettervern er barnevernets siste mulighet til å hjelpe og hevdes derfor å være et stort etisk ansvar når det offentlige først har overtatt omsorgen for ungdom (Backe-Hansen, 2021, s.18). Når en ser på antallet ungdommer som faller utenfor på flere viktige arenaer blir det tydelig at dagens ettervernstilbud ikke er godt nok for at ungdom i barnevernet skal klare seg i voksenlivet (Paulsen et al., 2020, s.200). Det overordnede målet med ettervernstiltak er å gi nødvendig hjelp og støtte, og gradvis sette ungdommene i stand til å klare seg selv (Barne- og likestillings og inkluderingsdepartementet, 2011, s.3). Ettervern omfatter den oppfølgingen ungdommer som har hatt barnevernstiltak kan få i alderen 18 til 25 år etter barnevernloven, samt prosessen hvor ungdommene skal forberedes til voksenlivet (Paulsen et al., 2020, s.11). I 2021 ble aldersgrensen for retten til ettervern hevet fra 23 til 25 fylte år (Barnevernloven, 2021, §1-2). Bakgrunnen for lovendringen var kunnskap om at unge med barnevernserfaring ofte trenger hjelp over lengre tid for å mestre overgangen til voksenlivet, samt økt forståelse for at de også trenger den støtten unge vanligvis får i denne overgangen (Prop. 84 L, 2019-2020, s.12). Likevel tegnes det et bilde av at disse ungdommene ikke får fleksible og gradvise overganger. Undersøkelser viser at tiltak ofte avsluttes med strukturelle begrunnelser, som lokale kriterier, alder og manglende ressurser både tidsmessig og økonomisk – heller enn en vurdering av barnets beste (Helsetilsynet, 2020, s.5). Det pekes også på en utfordring med å sikre den emosjonelle oppfølgingen, da de mest brukte ettervernstiltakene er rettet mot praktisk hjelp som bolig med oppfølging eller økonomisk støtte (Paulsen et al., 2020, s.102). Flere studier viser i tillegg at de som tar imot ettervern klarer seg bedre enn de som ikke får tilsvarende tilbud (Helsetilsynet, 2020, s.6). Det etterspørres derfor en utvikling av tiltak for ettervernstilbudet i Norge, hvor kunnskap om hva som er viktig for ungdommene i denne fasen vil være sentralt.

I senere tid har det blitt relativt godt dokumentert at det å være en del av et sosialt fellesskap med støttende relasjoner er avgjørende for hvordan ungdommer har det. Det har videre betydning for deres mulighet for inkludering i samfunnet gjennom å fullføre utdanning, ha tilknytning til arbeidslivet, samt ha en stabil bosituasjon (Marion et al., 2017, s.580). Å jobbe sosialfaglig med grupper er en arbeidsmetode innenfor sosialt arbeid. I rollen som gruppeleder kan sosialarbeiderens mandat synliggjøres gjennom å forsøke å forebygge, redusere samt løse sosiale problemer ved å mobilisere gruppens egne ressurser (Kleppe, 2015, s.135). Det sosiale arbeidet skjer med andre ord gjennom prosesser i gruppe for å bedre hvert enkelt gruppedlems situasjon. Vektlegging av gruppe metode og sosialt fellesskap har kommet

stadig mer i fokus internasjonalt, og i Norge finner en nasjonal kartlegging at det er nødvendig å se nærmere på utvikling av slike tiltak for ettervernsarbeidet her også (Paulsen et al., 2020, s.101). Helsemyndighetene viser også anerkjennelse av verdien ved gruppearbeid gjennom økte takster til gruppetilbud i Norge (Bjerke et al., 2021, s.137). Slik kan man få inntrykk av en utvikling som vektlegger kollektivt orienterte tilnærminger framfor individuelle i større grad enn tidligere.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Ungdom i barnevernet blir beskrevet som en spesielt sårbar gruppe i møte med utfordringer i overgangen til voksenlivet (Storø, 2012, s.63). Problematikk i barnevernet beskrives ofte som kompleks og relateres til uforutsigbarhet og usikkerhet (Langsrud et al., 2020, s.114). Ungdommene har hatt ulike og til dels store utfordringer i oppveksten, som kan gi sammensatte årsaker til at de er spesielt sårbare i overgangen. I barnevernet utgjør overgangen fra ung til voksen sluttfasen i kontakten med ungdom. Denne fasen har blitt et omfattende forskningsfelt, delvis fordi man har sett at ungdom som har vært under barnevernets omsorg ikke gis den støtte og oppfølging de har behov for (Paulsen et al, 2020, s.24). Internasjonal og norsk forskning samlet sett tydeliggjør også at unge med barnevernserfaring har en forhøyet risiko for marginalisering (Oterholm & Paulsen, 2022, s.40). Tradisjonelle overgangsmarkører basert på levekår og sosioøkonomisk status som arbeid, utdanning og inntekt, viser at ungdommer i barnevernet har dårligere utfall og dermed større risiko for å bli sosialt ekskludert enn de som ikke har vært i barnevernet (Paulsen et al., 2020, s.161). Nasjonal kartlegging av ettervernstilbudet i Norge viser at kun 32,3 prosent av ungdom med ettervern fullfører videregående, halvparten har hatt et arbeidsforhold i tidlig voksen alder, 28,5 prosent mottar helserelevante ytelser og nærmest en tredjedel mottar økonomisk sosialhjelp (Paulsen et al., 2020, s.162-186). Følgelig kan de ulike områdene forsterke hverandre. Lav utdanning kan gjøre det vanskelig å få jobb og gi ustabil boligsituasjon, samtidig som rusmisbruk og psykiske lidelser kan gjøre det vanskelig å ta utdanning eller være i jobb (Oterholm & Paulsen, 2022, s.41).

Med utgangspunkt i et samfunnsøkonomisk perspektiv er det gjennomført studier knyttet til effektivitet ved arbeid i grupper og sentrale faktorer i gruppeprosessen. Det er dokumentert gjennom sammenligning med individuell behandling vist til lik effekt med gruppe metode, og pekes derfor på klar økonomisk fordel med gruppearbeid fremfor individuelt fokus (Bjerke,

2018, s.47). Således kan gruppemetode vise til samfunnsøkonomiske fordeler så vel som kostnadseffektive gevinster i tillegg til sosialfaglige begrunnelser. En viktig erkjennelse er imidlertid at effektiviteten er avhengig av kvaliteten på gruppelederens relasjon til gruppen og dens enkelte medlemmer, altså de innbyrdes kontaktforholdene (Heap, 2005, s.21).

Valg av tematikk i denne oppgaven er basert på søken etter mer kunnskap om hvordan ettervernsarbeidet kan videreutvikles med fokus på betydningen av sosialt fellesskap. Gjennom hele praksisperioden høsten 2022 fikk jeg følge en ungdomsgruppe ukentlig som tiltak i barnevernstjenesten i Trondheim. Det var særlig interessant å observere hvordan oppfølging av ungdommene i gruppe synes å bidra i ettervernsfasen for hver enkelt, men jeg fikk også et inntrykk av at slik tilnærming er lite brukt på denne målgruppen. Jeg ble nysgjerrig på hvordan gruppemetode kan være mer hensiktsmessig enn individuell oppfølging for denne spesifikke gruppen av ungdommer som er på vei ut av barnevernet, og muligens være en bedre måte å anvende ressurser på for å møte stadig strengere effektivitetskrav.

1.2 Presentasjon av problemstilling og avgrensning

I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvilke utfordringer ungdommene selv opplever som vanskelige når barnevernstiltaket deres skal avsluttes og de beveger seg inn i voksenlivet. Jeg ønsker videre å undersøke hvordan gruppemetode kan bidra i denne fasen og hvilke muligheter og utfordringer bruk av metoden gir. Oppgavens problemstilling er dermed:

Hvordan kan gruppemetode bidra i overgangen til voksenlivet for unge med barnevernserfaring?

Både Shulman (2006) og Heap (2005) anvender begrepet «gruppemetode» i helse- og sosialfaglig kontekst, og omtaler det som alt sosialt arbeid med grupper og systemer. «Gruppe» forstås som et annet tilbud enn individuell oppfølging hvor flere mennesker og en eller flere gruppeledere deltar, og fokus på «metode» innebærer hva gruppelederen gjør som sin del av hjelpeprosessen (Shulman, 2006, s.15). Synonymt bruker Heap (2005) «gruppearbeid», som bygger på forståelse for og reaksjon på gruppeprosesser innenfor dette arbeidet. I oppgaven anvender jeg begge begrepene om arbeidsmetoden. Av hensyn til oppgavens omfang, velger jeg å ikke inkludere teoretisk redegjørelse av gruppemethodens faser som planleggingsfasen, arbeidsfasen og avslutning av gruppen (Heap, 2005, s.36). På bakgrunn av at gruppeleders

funksjon og rolle tilpasses gjennom gruppeløpet, vil jeg til en viss grad fortsatt forholde meg til tid i gruppeprosessen. Jeg velger ingen bestemt form for gruppemetode, men har valgt å belyse trekk ved arbeidsmetoden som helhet.

Begrepet «overgang» kan vise til bevegelser fra noe til noe annet, der det kan og ofte vil skje forandringer på vei mot et mål (Backe-Hansen, 2021, s.37). I denne oppgaven viser «overgangen til voksenlivet» spesifikt til fasen ungdommer i 18-25 års alderen med avsluttet barnevernstiltak befinner seg i. Ungdommene går i denne fasen fra offentlig omsorg til selvstendig tilværelse.

Problemstillingens formulering av «unge med barnevernserfaring» avgrenses i oppgaven til ungdommer som har vært under barnevernets omsorg og berører dermed ikke ungdom som kun har hatt hjelpetiltak. Avgrensningen baseres på at forskning på ungdommer som står ved inngangen til voksenlivet med avsluttet barnevernstiltak omfatter i hovedsak denne gruppen, i tillegg til et begrenset omfang av studier av ungdommer som har hatt hjelpetiltak. På bakgrunn av en betydelig høyere andel ungdommer som mottar hjelpetiltak enn omsorgstiltak (Paulsen, 2016, s.37), kan en snevrere tilnærming ha større relevans for oppgavens fokus på gruppemetode. Det kan tenkes at gruppearbeid med ungdommer som har helt ulik bakgrunn i og erfaring med barnevernet ikke vil være like hensiktsmessig som å samle ungdommer med mindre spenn i problematikken.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgavens påfølgende kapitler består av; metode, teori, drøfting samt avsluttende kommentar. Metodekapittelet redegjør for hvordan jeg gikk frem ved innhenting av relevant litteratur og hvilke refleksjoner som lå til grunn for valgene jeg tok under prosessen. Informasjonens relevans og pålitelighet vil også bli diskutert her. Neste kapittel består av teori om bruk av grupper som metodisk tilnærming. I kapittel fire drøftes gruppemetodens bidrag til forskning om ungdommers utfordringer i overgangen fra barnevernet til voksenlivet. Å sette empirien jeg har funnet i drøftingen er et bevisst metodisk valg for å kunne besvare problemstillingen så godt som mulig. Hvert emne under dette kapittelet struktureres likt, hvor empiri fremstilles før drøfting. Avslutningsvis vil jeg oppsummere oppgavens hovedpunkter, samt gjøre noen avsluttende refleksjoner i siste kapittel.

2.0 Metode

Metoden vi bruker blir redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke da den hjelper oss til å samle inn den informasjonen vi trenger (Dalland, 2020, s.54). Som en samfunnsvitenskapelig gren handler metode innenfor sosialt arbeid om hvordan man kan gå frem for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, samt hvordan informasjonen analyseres for å se hva den kan fortelle oss om samfunnsmessige forhold og prosesser (Johannessen et al., 2021, s.21). Forskeren som bruker metoden som framgangsmåte utfordres videre til å beskrive og redegjøre for valgene som er tatt underveis mot målet (Dalland, 2020, s.56).

Oppgaven har som hensikt å innhente et bredt utvalg av litteratur med relevans for problemstillingen. Det kjennetegner med andre ord en litterær oppgave hvor data fra allerede eksisterende fagkunnskap, forskning og teori velges ut (Dalland, 2020, s.199). Ved hjelp av litteratursøk og bibliotekbesøk benytter derfor oppgaven seg av eksisterende forskning for å undersøke utfordringer hos ungdommer med barnevernserfaring, samt teori om gruppet metode.

2.1 Søkeprosessen

Jeg har brukt flere ulike materialtyper som kildemateriell i oppgaven. I tillegg til innledende- og systematisk litteratursøk, har jeg utført håndsøk underveis i arbeidet ettersom dypere dykk gjorde meg bevisst på behov for supplerende og kompletterende litteratur. Kildene har imidlertid hovedsakelig opprinnelse fra kjedesøk i litteraturlister fra allerede funnet data.

2.1.1 Innledende søk

På grunn av lite bredt teoretisk kjennskap til tematikken fra før, innledet jeg søkeprosessen med å få en oversikt over faglitteraturen. I oppstartfasen ønsket jeg å se hvordan gruppearbeid har blitt brukt i barnevernet og startet derfor med å søke i databasen Oria med søkeordene «gruppe» og «barnevern» med forskjellig trunkering. Ved å bruke trunkering som søketeknikk utvides søket med flere og ukjente endinger på ordet man bruker for å inkludere ulike varianter (Nasjonalbiblioteket, u.å.). For eksempel ga «gruppe*» treff på alle varianter av ordet, som «gruppeveiledning» og «gruppesykologi». Jeg ønsket å søke bredt og benyttet derfor ingen form for avgrensning. Jeg opplevde å finne lite norsk forskning på bruk av grupper i barnevernet for unge, i kontrast til rikelig forskning knyttet til gruppetilbud for foreldre i barnevernet. Med samme søkeord i databasen Scopus fant jeg betydelig mer internasjonal forskning på gruppetilbud for unge i barnevernet, men ofte traumefokusert eller med annen spesialitet som

jeg vurderte til å være for spesifikt. Jeg innså at begge hovedtemaene, gruppemetode og ungdommer i barnevernet, ikke nødvendigvis trenger å være inkludert i samme forsknings artikler og begynte så å søke etter litteratur på de to områdene separat. Teori om gruppemetode fant jeg tilstrekkelig i faglitteratur i form av bøker, men for å få belyst delen av problemstillingen som gjelder ungdommene i barnevernet, fokuserte jeg det systematiske litteratursøket der.

2.1.2 Systematisk søk

Jeg har foretatt systematisk litteratursøk i databasene Oria, Google Scholar og Scopus, men i all hovedsak har jeg benyttet meg av Oria da den også linker til artikler i andre databaser som Idunn og Pro Quest. Med bedre forståelse for eksisterende forskning enn ved innledende søk, brukte jeg mer presise søkeord som «ungdom i barnevern», «overgang til voksenliv» og «ettervern». Av engelske søkeord brukte jeg «youth transitions», «leaving care», og «care-leavers». Jeg brukte søkeordene alene og i kombinasjon. Søket ble avgrenset av eksklusjonskriteriene om materialtype (fagfellevurdert artikkel/vitenskapelig publikasjon) og årstall (2005-2023), både for at valgt litteratur skulle være mest mulig troverdig og for å møte krav ved retningslinjer for oppgaven om minst fire referanser som vitenskapelige artikler. Under systematisering og vurdering av treffene leste jeg sammendrag og innledning for klarere innsikt i innholdet dersom jeg fant dem relevante.

2.1.3 Supplerende søk

For generell informasjon om gruppemetode benyttet jeg meg av Shulmans (2006) og Heaps (2005) bøker som støttelitteratur, da begge har vært på pensumliste i tidligere emner på studiet. For å supplere gjorde jeg søk med ordene «ungdom» og «grupper», eller «ungdom» og «gruppetilbud». Dette resulterte i flere interessante fagartikler fra *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, kategorisert som fagbidrag fra praksis og debatt, om styrking av dagens gruppetilbud for ungdom. Slik fant jeg også gruppeanalytiker Bjerkes (2018) bok.

Som nevnt har jeg benyttet kjedesøk ved aktiv bruk av referanselistene i bøker og artikler jeg har lest, for å få mer utdypende informasjon rundt enkelte temaer. Titlene jeg har funnet i referanselister har jeg deretter søkt på i de nevnte databasene.

2.2 Kritisk blikk på valgt litteratur

Teorikapittelet består av både nyere og noe eldre fagstoff. Eldre fagstoff er valgt for å kunne redegjøre for overordnet teori om anvendelse av en spesifikk metode, som heller ikke er et nytt fenomen, og vil derfor kunne være relevant på tross av eldre publiseringsdato. Deler av litteraturen jeg har funnet er kun for å redegjøre for definisjoner av begrep, mens andre brukes mer omfattende.

Empirien som brukes i drøftingen er hovedsakelig fra fokusgruppeintervjuer og individuelle dybdeintervjuer med ungdommene for å få frem deres stemme. En slik datainnsamlingsmetode er en form for kvalitativ forskning, hvor reliabilitet (pålitelighet) og ulike validitetsformer (relevans og gyldighet) er kriterier for kvalitet og troverdighet i forskningen (Johannessen et al., 2021, s.255). Datainnsamlingen styres her ofte av samtalen, hvor forskeren bruker seg selv som instrument og observasjoner som gjøres er klart verdiladet og kontekstavhengige (Johannessen et al., 2021, s.256). I flere av forskningsartiklene jeg har valgt fremheves det at resultatene, som vil si ungdommenes subjektive opplevelser og meninger, ikke kan anses å være representativt for alle ungdommer i barnevernet fordi det baseres på et visst utvalg. Studienes pålitelighet kan imidlertid styrkes av fyldige beskrivelser av detaljene innenfor tematikken, samt bekreftelse av like resultater i flere studier.

Litteraturen jeg har valgt er i hovedsak norsk, selv om jeg også gjorde aktive søk på engelsk. Valget er tatt på bakgrunn av konteksten oppgaven er satt i, som er det norske ettervernet og rammene det medfører. Forskningen om ungdommenes egne opplevelser er dermed hovedsakelig norsk, men jeg har valgt å inkludere to studier fra Sverige (Höjer & Sjöblom, 2014, 2009), to fra Storbritannia (Rogers, 2011; Barry, 2010) og en fra Canada (Marion et al., 2017) i tillegg for å kunne belyse problemstillingen bedre. Det bør tas med forbehold at studiene har andre juridiske og administrative prosedyrer knyttet til landets barnevern- og etterverns systemer, som også kan vektlegge annen spesifikk sosialfaglig orientering. Det kan medføre andre rammer å forholde seg til for ungdommene med barnevernserfaring enn her i Norge. Landene har likevel relativt mye til felles i barnevernssystemene, hvilket gir studiene en viss overføringsverdi til norsk kontekst (Amundsen, 2016). Ved sammenligning av funn fra flere intervjuer vil forskernes spørsmål til informantene være relevant å se på. I oppgavens valgte studier har forskernes utgangspunkt vært det samme; ungdommenes opplevelse av å stå i overgangen fra barnevernet til voksenlivet – hva har fungert og hva har ikke fungert for dem i denne fasen. Resultatene tilsier at denne opplevelsen ikke virker å være annerledes avhengig av

kontekst. Paulsen (2016) viser for eksempel til norske ungdommers beskrivelse av en «brå overgang», samtidig som Rogers (2011) skriver at britiske ungdommer opplever en «instant adulthood». Norsk forskning på fenomenet kan også til en viss grad bli snever, da særlig publiseringer av Paulsen (2016, 2017, 2020, 2022) dominerer i den valgte litteraturen. Empirien jeg har vedlagt i drøftingskapittelet lener seg i stor grad på Paulsens publiseringer og kan dermed være ensidig. Gyldigheten til oppgaven kan derfor styrkes med påfyll av andre internasjonale studier.

Forskningsartiklene som er brukt i drøftingen er fagfellevurderte. En artikkel er fagfellevurdert når den er vurdert og godkjent av to eller tre upartiske, anonyme eksperter innenfor fagfeltet (Utdanningsforskning, 2016). Andre referanser i drøftingen er fra fagbøker eller bidrag fra fagpraksis.

3.0 Teori

Kapittelet presenterer teori som belyser hvordan en kan oppnå velfungerende grupper og hvilke elementer som kjennetegner disse i lys av sentrale faktorer og ressurser gruppen danner. Tross bevissthet om suksesskriterier- og faktorer, er det likevel ingen selvfølge at grupper fungerer. Avslutningsvis vil jeg derfor vise til noen utfordringer som kan oppstå i gruppeprosessen.

3.1 Gruppemetode

Grunntanken med gruppearbeid synes å være at medlemmene både kan hjelpe seg selv og hverandre. Dette kan de gjøre ved å dele følelser og opplysninger, sammenlikne holdninger og erfaringer, støtte hverandre i å eksperimentere, ta risiko og endre, utveksle ideer og løsninger, gi hverandre motforestillinger, samt utvikle personlige forhold seg imellom (Heap, 2005, s.22). Kollektiv innsats og bruken av grupper økte da man ble klar over at klientenes egne ressurser kunne utnyttes bedre, og at gruppemetode kunne imøtekomme noen av problemene man kan støte på i en-til-en-situasjoner når det gjelder å yte og å ta imot hjelp (Heap, 2005, s.22). Gruppeanalytiker Bjerke (2018) understreker det å inngå meningsfulle relasjoner og grupper som svært betydningsfullt for å få dekket grunnleggende psykologiske behov for trygghet, tilknytning og beskyttelse, samt for læring og personlig utvikling. På den måten kan gruppearbeidet betegnes som system for gjensidig hjelp mellom medlemmene (Shulman, 2006, s.23). Heap (2005) anser også selve *gruppen* som den viktigste ressursen og det dominerende trekket ved denne arbeidsmetoden, og betrakter den som en kompleks sosial organisme kalt «den andre klienten». I en gruppe kan ens atferd gi medlemmene roller og status, på godt og vondt, som «den andre klienten» bestemmer. Dette kan videre ha betydning for om gruppen vil akseptere, verdsette eller isolere hvert gruppemedlem.

3.1.1 Sentrale faktorer i gruppeprosessen

I følge Yalom er det fem sentrale faktorer som bør fremheves ved gruppeprosessen (Bjerke, 2018, s.167). Universalitet anses som noe av det mest vesentlige og bygger på en viktig erkjennelse av at alle kan ha og har det på akkurat samme måte, slik at man ikke opplever å være alene med utfordringene sine (Bjerke, 2018, s. 169). Shulman (2006) omtaler det å utvikle et universelt perspektiv i gruppen som en utgave av en «alle i samme båt»-opplevelse. Den fortrøstningsfulle oppdagelsen av å vite at andre føler likedan, kan gjøre følelsene mindre skremmende og lettere å håndtere (Shulman, 2006, s.28). Opplevelsen av fellesskap starter enklest og raskest i homogene grupper, der alle per definisjon har lignende navngitte problemer

(Bjerke, 2018, s.170). I heterogene grupper kan det derimot kreves litt mer tid og innsats fra gruppeleder. I starten må gruppeleder være spesielt aktiv for å løfte fram, fremheve og hjelpe slik at gjenkjennelse skjer (Bjerke, 2018, s.170). Dette legger til rette for at gruppe medlemmene kan hjelpe hverandre gjensidig, hvilket omtales som altruisme. Denne faktoren viser til opplevelsen av å være viktig for andre og ville hjelpe andre, som ofte kan gi en undervurdert verdi for selvfølelsen til giveren (Bjerke, 2018, s.171). Her kan også gruppelederens rolle være svært viktig ved å igjen tilrettelegge, slik at opplevelsen kan bli tydeligere.

Den faktoren som er mest studert og som sterkest sammenfaller med opplevelsen av effekt og nytte av metoden er gruppesamhold (Bjerke, 2018, s. 175). Gruppesamhold kan være en forutsetning for at gruppen skal vokse, da trygghet i gruppen kan bidra til at gruppe medlemmene tør å være ærlige og dele. Gruppelederen kan være med å bidra til utvikling og styrking av samholdet fra start. Å lene seg tilbake for å ikke «forstyrre» gruppens arbeid annet enn når det stopper opp eller potensielt utvikles destruktive prosesser, blir viktigere etter hvert (Bjerke, 2018, s.176). Opplevelsen av å ha oppnådd noe sammen som en gruppe kan gjøre at samholdet vokser.

Et fjerde moment er det Yalom omtaler som interpersonlig læring i gruppeprosessen. Det handler om å lære av hverandre, i dialog med hverandre, gjennom å gi og ta imot tilbakemeldinger (Bjerke, 2018, s. 174). Faktoren kan ligne på fenomenet *speiling* i den forstand at vi kan forstå ting om oss selv fordi vi først forstår det hos andre, eller ved at andre speiler vår atferd tilbake slik at vi forstår vi kan oppleves helt annerledes enn vi trodde (Bjerke, 2018, s.175). For å sikre mestringsopplevelser, at alle blir ivaretatt og tilbakemeldinger gis undersøkende og minst mulig fordømmende, kan gruppelederens rolle bli svært viktig. Slik gir også deltakelse i gruppearbeid mulighet for utvikling av sosiale ferdigheter, og det å samtale med andre om viktige ting (Bjerke, 2018, s. 173). Med manglende erfaring kan det være unaturlig for mange å vende seg til andre for å få hjelp når de strever. Den sosiale fungeringen kan med andre ord ha blitt hemmet av mangelfull omsorg under egen oppvekst og kan ofte medføre livslange og vedvarende problemer med å klare sitt daglige liv (Heap, 2005, s.58). Dette underbygger betydningen av den femte og siste faktoren som omhandler utvikling av teknikker for sosialisering. Trygghet i gruppen kan tenkes å være forutsettende for å utvikle gode sosiale ferdigheter, som eksempelvis det å være åpen, ærlig, empatisk og interessert i andre, samt bidra til å løse konflikter uten å bli fordømmende. Slik kan gruppe metode medføre økt relasjonell kompetanse, ved å tilrettelegge for muligheten til å lære om egen sosial eller

usosial atferd, forståelse av egen og andres intensjon, samt hvordan egen atferd påvirker andre (Bjerke, 2018, s.173).

3.1.2 Mobilisering av ressurser i gruppen

Heap (2005) anvender uttrykket «bruken av gruppeprosessen» på det å framkalle og mobilisere ressurser ved bruk av grupper. For å få bekreftet at gruppemethode kan være et hensiktsmessig valg, må det kunne fastslås en sannsynlighet for at visse grupperessurser vil være til stede (Heap, 2005, s.59). Det kan imidlertid tenkes at tilstedeværelse av disse grupperessursene er avhengig av at gruppen har konkret relevans for medlemmenes behov og målsetting med deltakelse.

Opplevelsen av tilhørighet i et fellesskap og samhandling i gruppe kan legge grunnlag for at gruppe-medlemmer evner å gi hverandre støtte. *Gruppestøtte* som ressurs kan komme til uttrykk i gjensidig anerkjennelse av det gruppe-medlemmene utretter sammen i dagliglivet (Heap, 2005, s.59). De kan med andre ord se hverandres prestasjoner. «Låning av jeg-styrke» fra gruppen er et annet trekk ved gruppestøtte. Det bygger på at gjensidig støtte kan gi forbedret virkelighetsoppfatning, erkjennelse av behov for beslutninger eller forandring, samt mobilisering av adekvate følelser og økt rasjonalitet (Heap, 2005, s.60). Grunnet kroniske sosiale problemer kan noen klienters identitet og egenverd lett bli ytterligere underminert av ensomhet (Heap, 2005, s.60). Med andre ord kan identiteten bli beriket av å tilhøre et fellesskap. En styrke ved slike fellesskap kan være at kritikk, grensesetting og oppmuntring kommer fra likestilte fremfor fagfolk utenfra eller voksne autoritetspersoner. En slik *gruppekontroll* fremheves som en annen sterk ressurs, og kan være særlig viktig i sosial læring og vekst (Heap, 2005, s.61).

Håp om og mulighet for utvikling av ressursene *gjenkjennelse* og *allmenngjøring* kan være andre begrunnelser for å velge gruppemethode. Å gjenkjenne skjulte eller fornektede følelser og ønsker kan være frigjørende eller legitimeres ved at man får oppleve at andre gir uttrykk for dem (Heap, 2005, s.64). Det kan videre ha stor betydning for et avvikende selvbilde (Heap, 2005, s.68). En slik generalisering kan mulig forbedre medlemmenes evne til å arbeide med sine problemer da deres erfaringer og utfordringer er i større grad normalisert. Løsninger og beslutninger som er nådd gjennom samhandling i fellesskap kan ofte være bedre integrert og lettere å utføre i handling. Dette kan videre frigjøre *kollektiv styrke* som grupperessurs. Tanken her er at problemene ikke ligger i klientene, men i problemskapende omgivelser som noen

ganger må omdefineres som forhandlingspartnere eller motpart (Heap, 2005, s.66). Begrepet «empowerment» er essensielt i denne settingen og viser til prinsippene om hjelp til selvhjelp og selvbestemmelsesrett (Heap, 2005, s.67). Prinsippene understreker betydningen av å optimalisere klienters tillit til egen evne til problemløsning, egne ressurser, egen dømmekraft, samt bevare deres selvstendighet (Heap, 2005, s.66). En opplevelse av solidaritet med likestilte kan slik anses som en viktig ressurs for godt gruppearbeid, og styrke egen utvikling.

3.1.3 Gruppeledelse og gruppesammensetning

Det er tidligere i denne oppgaven påpekt gruppeleders sentrale funksjon og rolle for oppnåelse av essensielle faktorer og framkalling av grupperessurser. I dette ligger arbeid med å megle i det komplekse samspillet mellom hvert enkelt medlem og gruppen, som er to forskjellige nivåer av klientsystemet (Heap, 2005, s.24). Gruppelederens mål kan være å få hver enkelt klient og gruppen som «den andre klienten» til å lytte til hverandre, ivareta hverandre, bruke hverandres ressurser, samt dele ansvar for hva enn målet deres måtte være (Heap, 2005, s.24). Et viktig trekk for denne måloppnåelsen er gruppelederens vurdering av sammensetningen av medlemmer før og under gruppeprosessen. Den baseres ofte på samsvar mellom psykososiale behov og problemer hos medlemmene, samsvar mellom behov for hjelp, eller felles opplevelse av stress (Heap, 2005, s.33). Antall medlemmer og tiden man har til rådighet må også vurderes parallelt med målsettingen som kan være hensiktsmessig for gruppen (Heap, 2005, s.33).

Tross gruppelederens sentrale funksjon, forutsetter et godt gruppearbeid også utvikling av personlige forhold mellom medlemmene. Med andre ord må det være et ønske om slikt samspill i gruppen, medlemmene må være engasjerte i hverandre, samt ha en oppfatning om at det å delta i gruppens liv og arbeid kan gi dem en gevinst (Heap, 2005, s.26). En hensiktsmessig sammensetning av medlemmer, medlemmenes motivasjon, og gruppelederens forståelse for medlemmenes behov kan derfor være viktige forutsetninger for et godt gruppearbeid.

3.1.4 utfordringer for godt gruppearbeid

I arbeid med å få til en fungerende gruppe kan det være viktig at gruppeleder er kritisk bevisst og reflekterer over mulige utfordringer. Shulman (2006) påpeker utfordringen med å oppnå oppriktig kommunikasjon mellom gruppemedlemmene, i tillegg til enkelte medlemmers vansker med å se fellestrekk mellom sine egne og andres interesser. Det komplekse arbeidet med å bygge opp et system for gjensidig hjelp i gruppen, som er mye mer enn bare summen av

sine respektive deler, fremheves også som en utfordring (Shulman, 2006, s.38). Vanskeligheter med å dele private og personlige problemer foran en gruppe fremmede eller et dominerende gruppepress kan være andre eksempler. Et sterkt gruppesamhold, som i utgangspunktet er godt grunnlag for fungerende grupper, kan også skape en felles «oss-mot-verden»-mentalitet. Denne holdningen trenger nødvendigvis ikke være ødeleggende for gruppearbeidet, men dersom det eskalerer og endrer medlemmenes syn på omverdenen, kan det føre til at gruppen ekskluderer og skaper fiendebilder (Bjerke, 2018, s. 176). På den måten kan gruppen skape enda større avstand mellom dem som individer og resten av samfunnet, som igjen kan tenkes å gi negative ringvirkninger.

Gruppelederen på sin side kan også begrense utbyttet av gruppearbeidet ved å invadere og dominere gruppen. Hvis gruppelederen styrer det hele og bevarer en sentral rolle, kan medlemmene bli tilsvarende uvirksomme og henvende seg mer til lederen enn til hverandre (Heap, 2005, s.26). Utfordringen er delvis kulturelt betinget i den forstand at klientene og vi selv er sosialisert til en bestemt oppfatning av forholdet mellom hjelper og den som blir hjulpet (Heap, 2005, s.27). Det kan med andre ord foreligge rolleforventninger hos gruppemedlemmene, som fører til en ovenfra-og-ned-holdning knyttet til ekspertise og myndighet hos gruppeleder. For medlemmene som allerede er belastet med opplevelser av utilstrekkelighet, nederlag eller forvirring, kan det være naturlig og fristende å innta passive roller, også fordi det kan gi fordelen av at man i en periode føler seg mindre ansvarlig for problemer som kjennes uløselige (Heap, 2005, s.27). Gruppelederen kan i en slik setting muligens forverre situasjonen med maktposisjonen vedkommende har, som har lært at «god hjelp» betyr aktiv og mye hjelp (Heap, 2005, s.27).

4.0 Drøfting

Å gå fra å ha barnevernets støtte til å stå alene har mange ungdommer med avsluttet omsorgstiltak beskrevet som utfordrende (Paulsen et al., 2020, s.125). Oppgavens problemstilling tar sikte på å finne ut hvordan gruppemetode kan bidra i denne overgangen for ungdommene. Empirien under hvert emne er basert på ungdommenes egne opplevelser, og brukes som grunnlag for drøfting om metodens bidrag. Ifølge Paulsen (2016) foregår det to parallelle prosesser for ungdom som har vært under barnevernets omsorg. Disse påvirker hverandre gjensidig. Den ene omhandler individuell utvikling i form av selvstendigjøring som alle går gjennom på ulike måter, og den andre er prosessen med selve utgangen av barnevernet (Paulsen, 2016, s.37). Sistnevnte bygger på hvordan barnevernet følger opp og tilrettelegger for en god overgang til voksenlivet. Ungdommenes delte opplevelser er gitt med utgangspunkt i dette, da oppfølgingen som gis fra barnevernet på ulike måter kan påvirke ungdommenes overgang.

4.1 Økt medvirkning og deltakelse

Flere studier viser at ungdommene selv, de som kjenner situasjonen best og vet hvor skoen trykker, ikke blir involvert under oppfølgingen (Helsetilsynet, 2020, s.28). Ungdommenes opplevelse av autonomi ser ut til å henge sammen med deres opplevelse av medvirkning (Paulsen, 2017, s.62). Landets fylkesmenn fant gjennom tilsyn i 2019 lovbrudd i 18 av 33 barnevernstjenester, som vektla brukermedvirkning, samarbeid med sosiale tjenester, samt forsvarlig utførelse i tjenesten (Helsetilsynet, 2020, s.9). Det vil si 55% av de undersøkte barnevernstjenestene sviktet på disse områdene. I intervju kom det fram at mange av ungdommene ikke fikk informasjon om ettervern samt hvilke muligheter og tiltak som finnes, som kan være en viktig forutsetning for medvirkning (Paulsen et al., 2020, s.109).

Noen ungdommer opplever også at det å få ettervern kan være utfordrende. De beskriver en prosess hvor de må fremstå passe kompetent og pågående, da de risikerer å bli vurdert uten behov for videre oppfølging hvis de virker for ressurssterke (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008, s.9). Det krever sosial kompetanse å ha god kjennskap til sine rettigheter, kunne sette ord på sine behov og argumentere for dette når det er nødvendig. Ungdommene som ikke innehar denne kompetansen, sitter med en opplevelse av avmakt og sårbarhet i systemets fungering (Bakketeig & Mathisen, 2008, s.140). Tross Stortingets vedtak om heving av aldersgrensen er ettervern fortsatt ikke rettighetsfestet. For ungdom som er fylt 18 år kan barnevernet vurdere

ettervern. Lederen av Landsforeningen for Barnevernsbarn (LFB) spør; «Vurdere? Hva skal de vurdere? Vurdere om jeg skal få lov til å fortsette å ha en trygg voksen i livet mitt? Vurdere om jeg faller innenfor hvilke kriterier? Vurdere om jeg er god nok. Eller dårlig nok, da.» (Adolfsen, 2018, s.239). En naturlig del av det å bli voksen handler blant annet om å ha muligheten til å bestemme over eget liv og ha en viss grad av kontroll. Å måtte stå i en forhandlingsposisjon for å kjempe om ettervern og ikke bli inkludert i medvirkningsprosesser kan føre til at ungdommene får mindre selvrespekt (Paulsen, 2017, s.64). Ungdommenes opplevelse av å ikke bli hørt kan tenkes å påvirke deres tillit, både knyttet til systemet og troen på egne evner og bidrag. En utvidelse av ungdommenes autonomi kan på den måten være med på å styrke følelsen av empowerment hos ungdommene. Ifølge Paulsen (2017) kan fokus på medvirkning og meningsarbeid videre bidra til å styrke den enkelte ungdoms mulighet for medborgerskap og deltakelse i samfunnet.

Ved deltakelse i gruppe utnyttes ikke bare ungdommenes ressurser bedre i form av hjelp til andre, men det gir også stor deltakelse i eget endringsarbeid. For å oppnå slik selvstendighet kan gruppen være avhengig av å avklare rolleforventninger knyttet til maktspekt som viser til ovenfra-og-ned-holdninger. Med sin maktposisjon har gruppelederen ansvar for å unngå å dominere gruppen og være midtpunkt gjennom hele gruppearbeidet. Ungdommene på sin side kan med fordel forsøke å danne et fellesskap hvor de kan opptre kritisk, samt støtte og oppmuntre hverandre. Meningsutveksling og meningsdanning i fellesskap med andre ungdommer kan representere en unik vekst- og utviklingsarena. Det å kunne medvirke i oppfølging om eget liv kan være essensielt for ungdommenes egen motivasjon, som igjen kan tenkes være avgjørende for å få til endring (Barneombudet, 2020, s.33). På den måten kan gruppekontroll som ressurs frigjøres, hvor de har mest styring i eget endringsarbeid, fremfor andre voksne autoritetspersoner. Her kan myndiggjøring av de unge skje ved at profesjonelle lærer av ungdommene. Medvirkning kan således være med på å øke deres følelse av egen kompetanse, og omvendt kan bedre selvtillit og følelse av økt kompetanse gi vilje til medvirkning (Backe-Hansen, 2021, s.114). Slik bygges et system for gjensidig hjelp til selvhjelp av ungdommenes kollektive styrke.

Et slikt fungerende gruppearbeid kan imidlertid være avhengig av gruppemedlemmenes engasjement, som igjen kan være påvirket av gruppesammensetningen. Dersom noen ungdommer står opp for seg selv ved å ta stor plass, kan det tenkes å være naturlig for andre å trekke seg tilbake istedenfor å bli inspirert til å være like deltakende. Slik dynamikk kan tenkes

å være vanlig i de fleste grupper, da det vil alltid være noen medlemmer med mer passive roller enn andre. Det trenger heller ikke være de som er mest aktive under gruppeløpet som får mest ut av metoden. Slike variasjoner kan imidlertid vise til det faktum at gruppem metode, og det å bruke en gruppe som ressurs, er en arbeidsmåte som kan fungere for noen, men ikke nødvendigvis for alle. En overordnet vurdering av personligheter som går overens kan dernest være hensiktsmessig, fordi sammensetningen kan ha betydning for medlemmenes rom for deltakelse eller overkjøring.

4.2 Befrielse fra avvikende selvbilde

I lys av en ikke-lineær overgang til voksenlivet, blir utenforskapet tydelig for mange av ungdommene med barnevernserfaring. De problemfylte historiene deres kan bryte med allmenne oppfatninger av «normale» oppvekster. For ungdommene kan overgangen til voksenlivet ofte preges av plutselige brudd og skifter istedenfor kontinuerlige endringsprosesser (Storø, 2012, s.43). Flere formidler at de opplever stigma og urettferdighet knyttet til stor oppmerksomhet rundt atferden deres av systemet, mens omsorgssvikten de har blitt utsatt for kommer i bakgrunnen (Barneombudet, 2020, s.6). Å forsøke å innfri «normale» forventninger i overgangen til voksenlivet uten å ha erfart «normale» oppvekster kan tenkes å være utfordrende. Flere ungdommer beskriver følelsen av å være stemplet som «problembarn/shit kid», samt ekskluderingen det medfører (Barneombudet, 2020, s.22). Mange av ungdommene ser på det «normale» som noe å strekke seg etter, og ender med å legge skylden for avvikende på seg selv (Storø, 2012, s.44). Dernest kan opplevelsen av å bli sett på som et problem både av de som følger dem opp og andre utenforstående, også påvirke egen oppfatning av seg selv og sin verdighet.

Verdighet kan umulig å skapes alene, da det har stor sammenheng med tilhørighet og bli behandlet med respekt, samt være en omgjengelig person som ikke lar seg trække på (Fransson & Storø, 2011, s.2524). Å være et gruppe medlem som en del av noe større kan derfor tenkes å ha en innvirkning på ens følelse av verdighet. Følelsen av å bli behandlet urettferdig og skamme seg over egen identitet og fortid kan være fellestrekk hos eventuelle medlemmer i grupper for ungdom på vei ut av barnevernet. I gruppeprosessen kan den universale faktoren tenkes å være vesentlig for akkurat disse følelsene. Ungdommene vil sannsynligvis ikke se på hverandre som «problembarn» fordi alle har tilsvarende erfaringer og ballast. Å finne mennesker som gir uttrykk for vonde følelser man har kjent seg alene om lenge kan ha positiv innvirkning på et

selvbilde som avviker. Positiv effekt fordrer imidlertid rom og hjelp fra gruppeleder for gjenkjennelse av disse opplevelsene, i tillegg til at gruppen må ha et godt samhold slik at det er trygt å erkjenne slike opplevelser. En generalisering av ens utfordringer kan videre gjøre ungdommene oppmerksomme på at de har erfaringsbasert kunnskap som kan hjelpe hverandre. På den måten får ungdommene mulighet til å være viktige for hverandre og følgelig bygge egen selvfølelse og verdighet.

På samme tid kan det være viktig at gruppeleder er bevisst den nødvendige balansegangen som et slikt sterkt samhold krever. Måten mange av ungdommene snakker om seg selv på er særlig knyttet til deres fortid. Forståelsen ungdommene har av seg selv er ofte tilknyttet arv, og gjenspeiles gjennom følelser som mindreverdighet og skam – ofte på bakgrunn av tilhørighet i mer problematiske familier enn andre «normale» ungdommer (Fransson & Storø, 2011, s.2521). Befrielsen av tilhørighet i fellesskap og gjennom å ha funnet sine likesinnede, kan medføre enda sterkere tilknytning mellom medlemmene og deres oppfattelse av egen identitet. I en slik kontekst kan gruppeleders framgangsmåte være viktig for å balansere bildene gruppen lager av samfunnet rundt dem for å unngå at ungdommene skaper altfor stor avstand mellom såkalte inngrupper og utgrupper, ved å sette mennesker i kategorier av «oss» og «dem». Det kan også tenkes at gruppeleder bør være særlig bevisst på muligheten for at skammen og følelsene knyttet til stigmatisert utenforskap og urettferdig behandling kan overføres til gruppelemmer som tidligere ikke har kunnet relatere. Videre kan «den andre klienten» som fellesskap heller verdsette og akseptere de gruppelemmene som tenker likt. Dette kan mulig påvirke ungdommens utvikling av selvbildet i negativ forstand, hvor gruppelederens ivaretagelse av hver enkelt vil være essensielt. Måten gruppeleder og gruppen som helhet håndterer slike utfordringer i samspillet kan videre gi følger for hvordan gruppeprosessen bedrer den enkeltes livssituasjon, samt hvor effektiv metoden viser seg å være.

4.3 Støtte av ulike typer

Overordnet uttrykker de fleste ungdommene et behov for støtte av barnevernet også etter fylte 18 år, selv om ungdommens historier og behov er forskjellige (Paulsen, 2016, s.42). Dette vektlegges i samtlige forskningsartikler. I det følgende viser jeg til en konkretisering av ulike typer av «støtten» ungdommene beskriver.

4.3.1 Emosjonell støtte og omsorg

Manglende emosjonell og psykisk støtte fremhever de fleste som utfordrende i overgangen til voksenlivet (Rogers, 2011, s.417). Mange opplever det å ha sjelden kontakt med barnevernet som vanskelig, og flere føler seg forlatt eller sviktet av noen som har vært dypt involvert i livet deres da de var under offentlig omsorg (Rogers, 2011, s.418). De fremhever følelsen av ensomhet, samt belastningen ved å stå alene i overgangsfasen (Bakketeig & Backe-Hansen, 2008, s.9). Uttalelsene til ungdommene synes å indikere at det å slippe å stå alene er for mange en betydelig motivasjon for å takke ja til ettervern ettersom de mener støtten ble avsluttet for tidlig og for brått. Erkjennelsen av behovet for å snakke om og bearbeide hendelser dukker ofte opp i ettertid, hvilket gjør at flere av ungdommene ønsker bistand til å sortere vanskelige tanker og følelser (Binde, 2008, s.133). Mange av ungdommene poengterer imidlertid at de ikke bare har behov for emosjonell støtte når de føler seg ensomme og sårbare, men også når ting når bra (Höjer & Sjöblom, 2014, s.82). Noen ønsker å beskrive alt de har oppnådd i livet og føler seg stolte over, mens andre trenger å snakke om det vonde de har vært gjennom, nå når de har fått sin problematiske og forstyrrende barndom på avstand (Höjer & Sjöblom, 2014, s.82).

Gjensidig støtte i en gruppe som anerkjenner det hver enkelt utretter, kan være en svært verdifull grupperessurs for disse ungdommene. Gruppestøtte som en form for psykologisk trygghet kan være viktig i forbindelse med sortering og rydding i utfordringene ungdommene har. Ungdommenes mange bekymringer kan skygge for fremtidsfokus og vanskeliggjøre målrettet arbeid med utdanning og jobb (Paulsen, 2017, s.63). Det kan føre til opplevelsen av at voksenlivet kommer veldig «plutselig». For å gjøre overgangen noe mildere å håndtere, kan det tenkes at oppfølging i gruppe muligens kan være et slags mellomledd. Mellomleddet utfordrer ungdommene til å opptre mer selvstendig enn tidligere, da de ikke følges opp individuelt med tett kontakt fra barnevernets side. Samtidig kan følelsen av å stå alene til en viss grad reduseres av fellesskapet i gruppen og gruppens samhandling om utfordringene hvert enkelt gruppe medlem står i. Det forutsetter at ungdommene tør å åpne seg opp foran fremmede, hvilket kan være en høy terskel for enkelte. Det kan imidlertid tenkes at å ha noen som virkelig forstår sin situasjon, som har lignende erfaringer med utfordrende oppvekst samt kontakt med barnevernet, gjør det enklere for ungdommene å snakke åpent i gruppen enn med andre jevnaldrende. Ensomheten kan således fylles med en egen «heiagjeng» som bryr seg om hver enkelt og viser forståelse, som videre kan gjøre dem bedre rustet i overgangen til voksenlivet.

4.3.2 Sosial støtte og nettverk

Når ungdommene fyller 18 år og barnevernstiltaket avsluttes, forsvinner også støttende relasjoner på et sårbart tidspunkt i livet, uten at det erstattes av andre gode og støttende relasjoner (Paulsen et al., 2020, s.15). Ungdommene møter dermed voksenlivet uten det som har vært deres viktige sikkerhetsnett i potensielt flere år. Mange unge med barnevernserfaring har begrenset eller ingen støtte fra sine foreldre og annet uformelt nettverk (Marion et al., 2017, s.579). Kontakten ungdommene har med foreldrene kan også være problematisk, og de kan behøve hjelp til å finne ut av hvordan de skal forholde seg til dem (Höjer & Sjöblom, 2009, s.122). Behovet for sosial støtte opphører heller ikke når ungdommene er 18, 20 eller 23 år – det strekker seg lenger inn i voksenlivet (Paulsen et al., 2020, s.13).

Ungdommene beskriver behov for en slags hverdagsstøtte, som ligner på den andre jevnaldrende får fra sine foreldre i denne fasen (Paulsen et al., 2020, s.118). Som en sårbar periode i livet kjennetegnes ungdomstiden spesielt av spenningen mellom selvstendighet og avhengighet, hvor det legges et viktig grunnlag for identitetsutvikling og videre voksenliv. Frihet, løsrivelse og evne til å klare ting på egenhånd settes dermed høyt, men ungdommene gir uttrykk for at det likevel ikke betyr at de ikke har behov for sosial støtte (Rogers, 2011, s.421). En tett og nær relasjon til sin kontaktperson, samt individuelle tilpasninger kontaktpersonen gjør vektlegges særlig av ungdommene (Bakketeig & Backe-Hansen, 2018, s.35). Flere beskriver også behov for et «hjem» å søke tilbake til når det blir vanskelig (Binde, 2008, s.133). Fleksibilitet og trygghet som ligger i retrettmuligheten, som jevnaldrende har i deres familiehjem når de flytter ut, er et stort ønske hos ungdommene. Det fremstår som viktig å skape en gradvis overgang som skaper balanse mellom autonomi og støtte, og gir dem mulighet til å prøve og feile (Paulsen, 2017, s.69).

For å kunne vurdere gruppemetodens bidrag kan det være relevant å reflektere over hva som ligger bak behovet for «hverdagsstøtte». Det kan tenkes å stamme fra manglende tilstedeværelse av omsorgspersoner i oppveksten, som til en viss grad har blitt erstattet av barnevernet og vil nå forsvinne. Altså kan frykten for å skulle gå inn i noe helt alene trolig være en del av grunnen. Her kan gruppeметоден bidra med sosial trygghet og økt relasjonell kompetanse gjennom sosial trening, som gir ungdommene verktøy til å vedlikeholde og etablere nye gode relasjoner i fremtiden. Barry (2010) omtaler sosiale relasjoner og godt nettverk som avgjørende kilder for støtte til unge mennesker i omstilling og for hvordan det går med vedkommende videre. En viktig del av ettervernsarbeidet kan derfor være å jobbe med å

forholde seg til eksisterende nettverk. I gruppe kan ungdommene dele erfaringer om hvordan de selv har håndtert å stå i krevende relasjoner. En god relasjon til gruppeleder og andre gruppemedlemmer vil være en forutsetning, fordi det er lettere å ta konflikter og arbeide seg gjennom dem med dette utgangspunktet (Backe-Hansen, 2021, s.113). Gjennom speiling og kommunikasjon i gruppe kan ungdommene også lære om hvordan de selv opptrer i ulike situasjoner, altså om egen sosial atferd. Slik sosial kompetanse kan berike ungdommenes evne til å forholde seg til en problematisk og/eller manglende omgangskrets. Gruppen som sosialt nettverk kan med andre ord formidle sosial støtte, som setter ungdommene bedre i stand til å håndtere motgang.

Fleksibiliteten ungdommene ønsker kan til en viss grad ivaretas ved bruk av gruppemethode. Oppfølging i gruppe gir ungdommene relativ stor handlefrihet da metoden ikke innebærer tett og daglig kontakt, samtidig som det stilles krav om ansvarlighet når det gjelder å jobbe med det som snakkes om i gruppen, samt følge gruppe regler og møte opp. På den måten kan gruppen gi rom for å prøve og feile sammen. Gruppelederens rolle kan være sentral her, for å sikre mestringsopplevelser og sørge for at alle gruppemedlemmer blir ivaretatt slik de trenger. Et felles gruppeløp skiller ofte ikke på individuelle regler, men det kan tilpasses etter ungdommenes felles behov. Roller og forbilder ungdommene etter hvert skaper i gruppen kan også muligens bli en slags «familie», og være en viktig del av nettverket deres som andre jevnaldrende ikke har tilgang på. Målsettingen er ofte at ungdommene etter hvert tar med seg gruppens støtte utenfor, og får kjenne på sosial trygghet i andre settinger. På den måten kan utvikling av sosiale ferdigheter i fellesskap med mennesker som ser dem og tar dem på alvor gi viktige verktøy i overgangsfasen. Slik kan gruppen fungere som en trygg base de trenger for å våge seg ut i verden og inn i voksenlivet (Gjesvik et al., 2018, s.35).

4.3.3 Praktisk og veiledende støtte

Ungdommene påpeker også behov for støtte av mer praktisk og veiledende karakter, hvilket kan gjelde alt fra tilrettelegging for ulike bolig-ordninger til råd og veiledning om fremtidsplaner. Mange formidler at de ikke er godt nok forberedt på det som møter dem av krav og forventninger i vårt komplekse samfunn, og at de ikke har den nødvendige kompetansen for å møte voksenlivet (Paulsen et al., 2020, s.15). Flere har behov for noen som kan hjelpe dem med å motivere og planlegge framtida, samt hjelpe med å finne ressurser i overgangen til voksenlivet (Paulsen, 2017, s.63). Noen av ungdommene beskriver et savn av noen å snakke med om hva de ser for seg i voksenlivet og hvilke drømmer de har for fremtiden (Paulsen et al.,

2020, s.110). En gjennomgang av ettervernstiltak på feltet finner at det er lite fokusert på tiltak som utvikler ungdommenes ferdigheter, troen på egne ferdigheter, målsettinger for fremtiden og inkludering i samfunnet (Paulsen et al., 2020, s.205).

For å kunne navigere helt på egenhånd i overgangen til voksenlivet etterspør ungdommene ulike former for praktisk støtte. Kunnskapsoverføring om eksempelvis økonomiske forhold fra foreldre til barn skjer vanligvis som en del av hverdagen, og flere av ungdommene som ikke hadde opplevd dette følte seg forvirret og bekymret (Höjer & Sjöblom, 2014, s.83). Den praktiske støtten de etterspør kan blant annet omfatte hjelp til bolig, økonomisk støtte, økonomisk veiledning, oppfølging og hjelp til å søke om utdanning og arbeid, bistand i kontakt med andre tjenester, samt hjelp til å orientere seg i systemer (Binde, 2008, s.132). Noen ungdommer har til og med foreslått et slags kurs i hvordan leve et selvstendig liv (Höjer & Sjöblom, 2014, s.82).

En gruppesammensetning basert på denne opplevelsen av stress og behov for veiledning, kan bidra til felles utvikling av strategier for mestring av disse utfordringene. En gruppe bestående av ungdommer i aldersspennet som ettervernsfasen omhandler (18-25 år), kan tenkes å gi ulike type roller som kan ha stor betydning for hver enkelt. Det kan antas at de eldre gruppemedlemmene blir en slags mentor for de yngre. De kan dele tilegnet kunnskap og erfaringer med hvordan de har orientert seg i et hav av hjelpesystemer og voksentjenester, muligheter innenfor utdanning og skole, samt rettigheter og barrierer i forhold til arbeid og økonomi. Praktisk hjelp med fysiske rammer som for eksempel forlenget opphold i fosterhjem eller institusjon, husvert eller bofellesskap er forhold som tas stilling til utenfor gruppearbeidet. Å høre de eldres erfaringer med ulike bolig-ordninger kan imidlertid være verdifullt for andre som muligens har behov for slik styrking av rammer. Det vil også være rom for råd og veiledning om helt vanlige praktiske hverdagsferdigheter som å sette opp budsjett, eller få tips om hvem som kan kontaktes dersom vaskemaskinen slutter å fungere. Slik kunnskapsdeling kan gjøre de yngre uerfarne bedre rustet til å orientere seg i systemene, samtidig som det å være en god ressurs for andre kan være givende for de eldre. Stolthet hos de eldre knyttet til det å være et forbilde for andre, i tillegg til å ha mestret egne, krevende situasjoner, kan påvirke selvfølelsen positivt. En slik oppnåelse forutsetter imidlertid at ungdommene er av den oppfatning at deltakelse i gruppens liv og arbeid vil gi dem gevinst og på den måten føre til individuelt engasjement i gruppens samspill. En annen forutsetning for å lykkes kan være fremtidsfokus hos gruppeleder som tar sikte på å utforske gruppemedlemmenes ferdigheter,

egen tro på disse, samt målsettinger for fremtiden. Gruppeleders bevissthet og oppfølging av disse fokusområdene gjennom hele gruppeløpet vil være avgjørende. Gjennom gruppeleders balansering av gruppens utvikling og dynamikk, kan ungdommene få fordel av flere kilder til erfarte opplysninger og anbefalinger. Med økt kunnskap og psykologisk trygghet vil fremtidige valg og beslutninger kanskje virke mindre skummelt å møte alene.

Å møte jevnaldrende i samme situasjon kan dessuten være en motiverende faktor (Gjesvik et al., 2018, s.31). Deltakelse i en gruppe som stiller fornuftige og sunne krav til håndtering av diverse oppgaver eller situasjoner som er tatt opp i gruppen kan således føre til et slags positivt gruppepress. Det kan med andre ord være motiverende for ungdommene å se utviklingen til andre gruppemedlemmer og medføre økt innsats i egne utfordringer for å ha mer å stille opp med for gruppen. Å låne «jeg-styrke» fra gruppens støtte kan gi mulighet til å mobilisere individuelle ressurser hos hvert enkelt gruppemedlem. Gjensidig anerkjennelse for hverandres prestasjoner kan dermed legge grunnlag for sterkere tro på egne bidrag hos ungdommene. Følgelig kan ungdommene møte utfordringene i overgangen til voksenlivet mer kompetente, og gjennom dette få mulighet til å delta og bli inkludert i større grad i samfunnet.

5.0 Avsluttende kommentar

Overgangen til voksenlivet for ungdom med barnevernserfaring kan være utfordrende. Viktige støttepersoner forsvinner når offentlig omsorg avsluttes, og med manglende støtte i eksisterende nettverk blir ungdommene stående helt alene. Ungdommenes formidling av deres behov er entydige. De opplever å bli ansett som et problem og involveres ikke av systemet rundt dem. Det kan virke som et paradoks at ungdommene overlates til seg selv for å bli selvstendige uten at ettervernet har gitt dem god tilstrekkelig kompetanse, slik at de blir avhengig av desto mer og langvarig støtte fra barnevernet. Overgangen til voksenlivet handler heller ikke bare om å skape selvstendige individer, men også hvilken deltakelse samfunnet forventer av enkeltindividet for å bli inkludert. Mangelfull oppfølging i ettervernsfasen fører til at ungdommene faller utenfor samfunnet, og omfanget av de som faller utenfor har over tid vist seg å være betydelig. Denne oppgaven har belyst forskning som gir grunn til å tro at det ikke er tilstrekkelig med tiltak rettet kun mot praktiske forhold som bolig og økonomi, men at det også er avgjørende og helt nødvendig å fokusere på emosjonell oppfølging.

Hensikten med oppgaven har vært å undersøke gruppemetodens bidrag, men drøftingen indikerer at bruk av metoden også viser til nødvendig bevissthet om en balansegang. Metoden alene virker å ikke dekke sterke behov for tett og mer skreddersydd oppfølging, da det kreves større grad av selvstendighet. Å tilføre nok emosjonell støtte kan dermed være utfordrende dersom ungdommene har behov utover det gruppeleder og gruppen som helhet kan gi. Hverdagsstøtte og praktisk hjelp i form av daglig tilstedeværelse og utførelse av konkrete arbeidsoppgaver er behov metoden ikke møter tilstrekkelig uten individuell oppfølging ved siden av. Det kan derfor være relevant å se på oppfølging i gruppe som et mellomledd eller som supplerende tiltak til annet opplegg som egner seg for å dekke mer sammensatte behov for ungdom i overgangsfasen. Mellomleddet kan følgelig representere en gradvis og mer fleksibel overgang, som også tilrettelegger for samarbeid med sentrale støttespillere i andre tjenester.

I et fremtidig perspektiv, dersom jeg var i posisjon til å påvirke, skulle jeg gjerne ha sett at gruppemetode fikk ta større plass i ettervernsarbeidet med ungdom. Gjennom å sette søkelys på denne tematikken, bidrar oppgaven til å synliggjøre flere ulike gevinster som metoden er egnet til å tilføre denne målgruppen. Kunnskap om gruppemetode kan gi kostnadseffektive og samfunnsøkonomiske gevinster ved at ungdommene gjøres bedre rustet til å bli en ressurs for samfunnet. Sosialfaglig begrunnes metoden som en form for hjelp til selvhjelp som gir eierskap

til egen oppfølging. Ungdommene får være viktige for hverandre gjennom kunnskapsdeling, sosial trening og bistand til sortering av bekymringer. Slik kan gruppen være en trygg base som møter deres behov for både støtte og myndiggjøring. Samlet sett finnes det derfor mange positive effekter ved metoden som er verdt å undersøke videre. Fokus på kompetanseutvikling for gruppeledere kan være essensielt, da deres rolle virker å være sentral for gruppearbeidet. Hensiktsmessig gruppesammensetning, gruppemedlemmenes engasjement og motivasjon, samt gruppens samhold ser ut til å være andre viktige betingelser for et velfungerende og effektivt gruppearbeid. Med disse kriteriene oppfylt kan gruppemетode fungere som lavterskeltilbud for støtte til livsmestring, og muligens være med på å forebygge utenforskap i overgangen til voksenlivet for disse ungdommene. En slik «heiagjeng» kan gi betydningsfull mening til det gamle ordtaket; delt glede er dobbel glede, delt sorg er halv sorg.

Referanseliste

- Adolfson, V. (2018). Ettervern. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, vol. 95 (4), s. 238-240.
<https://www.idunn.no/doi/epdf/10.18261/issn.1891-1838-2018-04-03>
- Amundsen, B. (2016, 20. april). *Både store og små forskjeller mellom barnevern*. Utdanningsforskning. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2016/bade-store-og-sma-forskjeller-mellom-barnevern/>
- Backe-Hansen, E. (2021). *Fra barnevern til voksenliv – utfordringer og mestring*. Cappelen Damm Akademisk.
- Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (2008). Sammendrag. I E. Bakketeig & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningkunnskap om ettervern* (ss. 7-15). NOVA Rapport 17/08.
https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4971/3586_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (2018). Agency and flexible support in transition from care: learning from the experiences of a Norwegian sample of care leavers doing well. *Nordic Social Work Research*, vol. 8 (1), s. 30-42.
<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/2156857X.2018.1518815?needAccess=true&role=button>
- Bakketeig, E. & Mathisen, A. S. (2008). Ungdommenes egne stemmer. I E. Bakketeig & E. Backe-Hansen (Red.), *Forskningkunnskap om ettervern* (ss. 120-158). NOVA Rapport 17/08. https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/4971/3586_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år*. (Nr. Q-13/2011) [Rundskriv].
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv/2011/rundskriv_tiltak_barnevernsloven.pdf
- Barneombudet. (2020). *De tror vi er shitkids: Rapport om barn om bor på barnevernsinstitusjon 2020*.
<https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/De-tror-vi-er-shitkids.pdf>
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

- Barry, M. (2010). Youth transitions: from offending to desistance. *Journal of youth studies*, vol. 13 (1), s. 121-136.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13676260903233712>
- Binde, R. (2008). Oppfølging av ungdom i barnevernet. I Å. Bratterud & A. S. Storhaug (Red.), *Overgang fra barnevern til voksenliv i Trondheim: Sluttrapport fra OBVIT-prosjektet* (Rapport nr. 12/2008). NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
- Bjerke, S. N. (2018). *Gruppeterapi: grunnleggende om hvorfor og hvordan*. Gyldendal.
- Bjerke, S. N., Botn, M., Hjort, C. & Ulstein, K-A. (2021). Gi gruppeterapi til ungdommen. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, vol. 58 (2). s. 136-137.
<https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2021/02/gi-gruppeterapi-til-ungdommen>
- Dalland, O. (2020). *Metode- og oppgaveskriving* (7.utg). Gyldendal.
- Fransson, E. & Storø, J. (2011). Dealing with the past in the transition from care: A post-structural analysis of young people`s accounts. *Children and Youth Service Review*, vol. 33 (12). s. 2519-2525.
<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0190740911003239?token=80AF88D15AF42CE97C1969F548CD43F6D72CD14547BB006820698215DC06ECB981C83E58E44C6D71230CA0ECC84A1DD6&originRegion=eu-west-1&originCreation=20230421084503>
- Gjesvik, K. H., Stänicke, L. I., Gudmestad, M. O. & Dragland, L. (2018). Gruppeterapi for ungdom. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, vol. 56 (1). s. 30-35.
<https://psykologtidsskriftet.no/fra-praksis/2018/01/gruppeterapi-ungdom>
- Heap, K. (2005). *Gruppet metode for sosial- og helsearbeidere* (5.utg). Gyldendal.
- Helsetilsynet. (2020). «En dag – så står du der helt aleine»: Oppsummering av landsomfattende tilsyn 2019 med ettervern og samarbeid mellom barnevernet og Nav. (Rapport 2/2020). Tilsyn med barnevern, sosial- og helsetjenesten.
https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2020/helsetilsynetsrapport2_2020.pdf
- Höjer, I. & Sjöblom, Y. (2009). Young people leaving care in Sweden. *Child and Family Social Work*, vol. 15 (1). s. 118-127.
<https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=88dc90dd-b4bf-406d-86d8-97d51a99bf11%40redis>
- Höjer, I. & Sjöblom, Y. (2014). Voices of 65 Young People Leaving Care in Sweden: “There Is So Much I Need to Know!”. *Australian Social Work*, vol. 67 (1). s. 71-87.

<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/0312407X.2013.863957?needAccess=true&role=button>

- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (6.utg). Abstrakt forlag.
- Kleppe, L. C. (2015). Kunnskap i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (ss. 125-138). Universitetsforlaget.
- Langsrud, E., Lichtwarck, W. & Fauske, H. (2020). Barnevernstjenestens problemfragmentering i lys av kompleksitetsteori: En lineær problemløsningsstrategi innenfor et ikke-lineært system? *Tidsskrift for velferdsforskning*, vol. 23 (2). s. 113-125. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/issn.0809-2052-2020-02-03>
- Marion, E., Paulsen, V. & Goyette, M. (2017). Relationship Matter: Understanding the Role and Impact of Social Networks at the Edge of Transition to Adulthood from Care. *Child and Adolescent work Journal*, vol. 34. s. 573-582.
<https://www.proquest.com/docview/1962553188?pq-origsite=primo&parentSessionId=BQyHWisLBC7oXDmKDnCcpr4KmT1zK67td42ua7NSY1w%3D>
- Nasjonalbiblioteket. (u.å.). *Søketips i nettbiblioteket*. Hentet 12. april 2023 fra <https://www.nb.no/hjelp-og-informasjon/slik-soker-du-i-samlingen/>
- Oterholm, I. & Paulsen, V. (2022). Virksomme tiltak i oppfølging av unge med barnevernserfaring i overgang til voksenlivet? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, vol. 99 (1). s. 38-56. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/tnb.99.1.4>
- Paulsen, V. (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: Brå overgang til voksenlivet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, vol. 93 (1). s. 36-51.
<https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/issn.1891-1838-2016-01-04>
- Paulsen, V. (2017). *Overgang til voksenlivet for ungdom i barnevernet*. [Doktoravhandling, NTNU, Trondheim]. NTNU Open. <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/2478174/Veronika%20Paulsen.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- Paulsen, V., Wendelborg, C., Riise, A., Berg, B., Tøssebro, J. & Caspersen, J. (2020). *Ettervern – en god overgang til voksenlivet? Helhetlig oppfølging av unge med barnevernserfaring*. NTNU Samfunnsforskning, Trondheim.
<https://samforsk.no/uploads/files/Publikasjoner/Ettervern-en-god-overgang-til-voksenlivet-WEB.pdf>

- Prop. 84 L. (2019-2020). *Endringer i barnevernloven (samtaleprosess, årlig tilstandsrapportering mv.)*. Barne- og familiedepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f4b21154a17e4fd6bd276dee99e9d0af/no/pdfs/prp201920200084000dddpdfs.pdf>
- Rogers, R. (2011). I remember thinking, why isn't there someone to help me? Why isn't there someone who can help me make sense of what I'm going through?: Instant adulthood and the transition of young people out of state care. *Journal of Sociology*, vol. 47 (4). s. 411-426. <https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/1440783311420793>
- Shulman, L. (2006). *Kunsten å hjelpe: mennesker i samhandling med systemer*. Gyldendal.
- Storø, J. (2012). *Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet*. Universitetsforlaget.
- Utdanningsforskning. (2016, 15. april). *Hva er en fagfelleurdert artikkel?*
<https://utdanningsforskning.no/artikler/2016/hva-er-fagfelleurdert-artikkel/>

